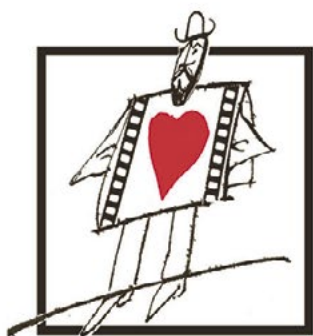

ZDENĚK SVĚRÁK

FILMOVÉ PŘÍBĚHY

FRAGMENT

FILMOVÉ PŘÍBĚHY

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

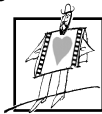

Zdeněk Svěrák
FILMOVÉ PŘÍBĚHY – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2016

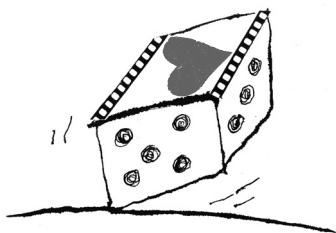
Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bbez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

**ZDENĚK
SVĚŘÁK**

FILMOVÉ PŘÍBĚHY

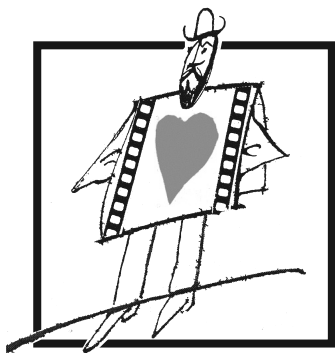

Text © Zdeněk Svěrák, 2015

Illustrations © Jaroslav Weigel, 2015

Cover and typo © Michal Weigel, 2015

ZDENĚK SVĚRÁK

FILMOVÉ PŘÍBĚHY

FRAGMENT

Obsah

PO STRNIŠTI BOS

/ 8 /

OBEČNÁ ŠKOLA

/ 96 /

KOLJA

/ 165 /

VRATNÉ LAHVE

/ 249 /

V této knížce jsou svázány čtyři příběhy napsané proto, aby se staly filmem. První z nich – Po strništi bos – má tu zvláštnost, že ještě natočen nebyl, ale v hloubi duše doufám, že bude. Zachycuje období, které předcházelo tomu, o kterém vypráví film Obecná škola. Je to čas protektorátu Böhmen und Mähren, jak naši zemi překřtili němečtí okupanti.

Začal jsem ho psát v roce 2002, a to tak, že jsem lovil z paměti střípky vzpomínek, překvapen tím, že tam zůstaly a že jsou ještě živé. Když můj výlov potěžkal ten, kdo si ho objednal, můj syn Jan, povoláním režisér, usoudil, že je hubený. A hlavně že nemá to, co film potřebuje: dramatický oblouk. Nelze natočit poutavý film jen jako kaleidoskop dětských zážitků. Radil mi, abych se na své kamarády a příbuzné podíval jako na postavy a zacházel s nimi tak, aby zahrály koncert, který bude mít předeihu, hlavní téma a finále.

Na to jsem se však tehdy necítil. Připadalo mi, že kronikář by neměl měnit, co se opravdu stalo. A tak jsem své hrdiny uložil do počítače a nechal je tam deset let spát. Když jsem je v roce 2012 probudil, bylo to, jako bych četl cizí vyprávění. Najednou jsem viděl jasně, co mu chybí a jak to napravit. A že se do cizího masa řeže líp než do vlastního, dal jsem mu novou podobu.

Příběh z mého dětství se stal příběhem Edy Součka, plachého pražského kluka, kterého přestěhovali na venkov, kde se naučil chodit po strništi bos.

PO STRNIŠTI BOS

Volá Londýn

Na ladicím knoflíku našeho rádia je připevněna oranžová výstražná cedulka s ohnutými rohy, která varuje, že poslech zahraničního rozhlasu trestá se smrtí. Tatínek sedí u přijímače, z něhož se přes kvílení rušiček prodírají ven zprávy o bojích na frontách, ale také záhadná sdělení, která jsou zřejmě tak důležitá, že je hlasatel dvakrát opakuje: „Emil přijede na dámském kole. Emil přijede na dámském kole. Lucie se těší na Vánoce. Lucie se těší na Vánoce. Gustave, hostina se odkládá na neurčito...“

„To jsou zašifrované zprávy pro parašutisty,“ vysvětluje mi tatínek.

„A co znamenají?“ ptám se.

„To vědí jen oni. Kvůli tomu je to zašifrované. Aby to Němci nerozluštili.“

Maminka mi dává pusu na dobrou noc a zapřísahá mě: „Nikde nesmíš říkat, že tatínek poslouchá Londýn. Ani kamarádům.“

Přikyvuji.

Ležím v posteli a před usnutím si opakuji: „Emil přijede na dámském kole. Emil přijede...“

Elektrárna

My bydlíme na kraji Prahy v elektrárně. Všichni to tak říkají, kromě tatínka, který tomu rozumí a vysvětlil mi, že bydlíme v transformační stanici. Z dalekých elektráren, jako jsou Ervěnice nebo Štěchovice, se k nám sbíhají zástupy stožárů. Když jsme jeli vlakem a tatínek je v krajině viděl, řekl: „Kdyby ses někdy ztratil, jdi po tom vedení a dojdeš

domů.“ Elektřina, co k nám po těch tlustých, prověšených drátech elektrárny posílají, je životu nebezpečná, a proto se v naší stanici mění na slabší, která je taky životu nebezpečná, ale ne tolik. Nebýt naší stanice, nejezdily by v Praze tramvaje a v noci by byla všude tma jako v pytli.

Při tom měnění smrtelně nebezpečné elektřiny na ochočenou to u nás celé dny hučí. Když k nám přijde návštěva a rodiče ji zavedou na zahrádku, ta návštěva se vždycky ptá: „A vám to nevadí, ten hukot?“ A tatínek odpoví: „My už to neslyšíme.“

My jsme jako ten mlynář, co si všimne klapotu, jen když přestane.

Bydlíme v bytě pro zaměstnance a každý zaměstnanec má malou zahrádku. Je tu i tenisový kurt a volejbalové hřiště. Tenis hrají v bílých úborech ti, co bydlí v domě, který se jmenuje inženýrák. Ostatní hrají v trenýrkách a teplákách volejbal, nebo nic.

Naše stanice je důležitá, a proto je oplocená, a kdo nemá klíč od dvou branek, které vedou ven, musí přes vrátnici, jinak se k nám nedostane. Branku umím otevřít kapesním nožem, ale to se nesmí prozrazovat, jinak by sem každej vlez. Za plotem je dlouhý dům, který se jmenuje obecnák. Tam bych bydlel nechtěl. Na chodbě jsou cítit sklepy.

Pan Chrást

V elektrárně nejsou žádná zvířata. Psa má jen pan Chrást z přízemí. Jmenuje se Ferda a není čistokrevný. Jak se mu krev ušpinila, nevím, ale prý to není nakažlivé. Jsme kamarádi. Jelikož ještě nechodím do školy, mám spoustu času. Doma si nejradši hraju s knoflíkama. Vysypu je z plechovky na podlahu, hledám ty stejné a dělám z nich řady. Maminka řekne: „Nesmrď pořád doma, jdi se ven prolufťovat.“ A tak bloumám po tom našem oploceném území a luftuju se tak, že rozšlapuju praskavé bílé kuličky, co rostou na keřích, které se jmenujou mámelník nebo pámelník.

Když se Ferda vyhřívá na teplém schodu u dveří našeho domu, přisednu si k němu a šimrám ho mezi ušima a on zavírá oči. Ale nespí.

Jak zaslechne z přízemního okna hlas svého pána, zvedne uši i víčka. Ten hlas se pozná snadno, protože pan Chrást zadrhává. Ne že by koktal. Jen se často v řeči zasekne na nějakém slovu a ne a ne ho ze sebe vytlačit. Například se zeptá: „Neviděls našeho Ffff... Fffff?“ Mně je ho líto, jak se snaží a kroutí při tom hlavou, a tak řeknu: „Ferdu?“ A on řekne: „Jo.“

Volejbal

Líbí se mi, když dospělí hrajou volejbal. Důležití úředníci s chlupatými břichy poskakují jako děti, radují se a nadšeně vykřikují. Jejich manželky výskají jako malé holky. Ten, kdo má servis, musí říct „Plej!“ a pak teprve pošle míč přes síť. My malé děti na hřiště nesmíme, ale já tam lezu a pletu se jim pod nohy. Dnes hraje náš dům proti sousednímu. Je tu i několik diváků. Zpocený a zadýchaný otec mi několikrát přikáže, abych se tam nemotal a šel ze hřiště. Ale mně se líbí skákat pod sítí a dělat, že taky hraju. Když pak tatínkovi překazím vybrání míče, dá mi pohlavek a vynese mě za lajnu jako králíka a já se tam před očima všech rozplácnu. A v tom bezmocném vzteku na něj v slzách zakřičím to nejohrovnější, nejstrašnější tajemství, které znám:

„A řeknu to! Řeknu, že posloucháš Londýn!“

Hra se přeruší a všichni ztichnou. Otec zbledne. Popadne mě za ruku, odvléče mě za roh domu a tam mě ve velikém zoufalém vzteku seřeže.

„Ty hajzle! Ty spratku! Vlastního tátu! Takovou zmiji máme!“

Horší slova už nenašel.

Odprošení

„Tatínku, prosím tě, odpusť mi to, já už to víckrát neudělám,“ říkám v pyžamu u otcovy postele.

„Jestli tatínka zavřou a popraví, máš to na svědomí,“ přísolí mi maminka z druhé manželské postele.

Na svém lůžku pak pod peřinou usedavě pláču a není to k zastavení. Jsem zbabělec a udavač.

Prapor

Jsem sám doma a hraju si s malými gumovými vojáčky na bitvu. Potom zaslechnu zvenčí nějaké povely. Jdu k oknu a dívám se přes sklo ven. Na dvoře elektrárny lemovaném obrovskými dřevěnými špulemi, na nichž jsou navinuty tlusté kabely, provádějí němečtí vojáci, co naši elektrárnu hlídají, různé cviky. Podle toho, co velitel silným hlasem zavelí, dávají pušky na rameno a pak zase k noze.

Jdu ke kredenci. Víím, že je za ní ukryta nebezpečná věc. Sahám tam. Vytahuji dlouhou zaprášenou tyč. Rozmotávám červenobílou látku, až se objeví i modrá. Je to přísně zakázaná československá vlajka na pruhované žerdi.

Znovu se dívám na Němce, jak cvičí. Srdce mi buší v hrudníčku jako kladivo. Potom se skrčím pod parapet a rozvinutou vlajkou švihnu před oknem sem a tam. A ještě jednou.

Opatrně vystrčím hlavu, co to s nepřítelem udělalo. Nic. Dál cvičí k noze zbraň a na rámě zbraň.

Roztřesenýma rukama zase vlajku navinu na žerď a zasunu za kredenc.

Zůstanu sedět na podlaze a dýchám, jako bych dokončil nějaký závod.

Holka ho přeprala

Už chodím do první třídy. Jdu s taškou na zádech ze školy. O stěnu školního pavilonu se opírá pihovatá holka, a když mě uvidí, postaví se mi do cesty. Je asi o dva roky starší než já a je ze Slatin, z těch malých, chudých a všelijak poslepaných domků, to se pozná podle drzého obličejce a ušmudlaného trička.

„To je Bejčkova sestra,“ šeptá někdo za mými zády. Všichni, co tu jsou, se zastaví, protože tuší, že něco bude.

„Tak ty prej chceš přes držku,“ řekne mi holka.

„Ne,“ řeknu já podle pravdy a kolena se mi začínají třást.

„Tak můj brácha podle tebe smrdí, jo?“

„Ne,“ hlesnu zbaběle, přestože jsem to Bejčkovi včera řekl.

„Ale smrdí, podle tebe,“ usmívá se sestra zlověstně a postoupí těsně ke mně.

„Někdy smrdí, protože se nemeje,“ řeknu, když to chce.

Rána a tma před očima. Asi mi zlomila nos. Sáhnu si tam a mám prsty od krve.

„Dej jí pěstí!“ křičí někdo.

Zatnu pěstičku a přes slzy si vybírám v pihovatém obličejí místo pro úder, ale než ho vyberu, dostanu facku zleva i zprava. Pak do mě strčí a já upadnu po zádech, až mi dřevěný penál v tašce zachrastí.

„Poseroutko,“ uplivne si Bejčkova sestra a jde pryč.

„Holka ho přeprala, sraba!“ slyším, když se diváci rozcházejí.

Jdu domů a brečím.

Jak to mělo být

Chtěl bych být statečný a chtěl bych se umět prát, ale nejsem k tomu z domova vedený. Maminka v jednom kuse opakuje: „Hlavně buď na sebe opatrný a s nikým si nic nezačínej, víš, jak to končí. Kdyby se ti něco mělo stát, to už bych nepřežila.“ A přitom kapesníkem oře sklo na obrázku mého pětiletého bratra, který se na nás s bílou čepičkou na hlavě usmívá, protože neví, že za půl roku umře. A ještě ke všemu mám takovou vadu, že se nebojím jen o sebe. Já se bojím někoho praštit do obličej, aby se mu něco nestalo. Aby mu třeba nevyteklo oko.

Teprve večer před usnutím, když si o tom přemýšlím, vím, jak jsem na to měl jít. Ta holka neměla takovou sílu, že by se nedala přeprat. Například ručičky měla jako hůlky. Především se mi nesmějí roztrást

nohy. To je u mě vždycky první chyba. A musím se naučit být surový. Kdybych dokázal být správně surový, odehrálo by se to takto:

„Tak ty prej chceš přes držku,“ říká holka.

„Vod tebe, jo?“ říkám já pohrdavě.

„Tak můj brácha podle tebe smrdí, jo?“

„Jako tchoř, protože se nemeje!“

Holka mi chce dát do nosu, ale já se mrštně uhnu a tu její ruku jako hůlku jí zkroutím za zády.

„Jau!!“ zakvílí Bejčková a já ji druhou rukou popadnu za ty její nemytý vlasy.

„Dneska toho svýho bratra umeješ, aby mi v lavici nesmrđěl!“ říkám jí zblízka do pihovatého obličejce.

„Jasně, vydrhnu ho rejžákem,“ slibuje holka a já ji pouštím.

„To bych prosil,“ uzavřu to a za obdivného přikyvování čumilů se vydám k domovu.

Naši

Moji rodiče se k sobě moc nehodí, ale mají se rádi. Tatínek je o dva centimetry menší než maminka, a když jdou někam spolu, nosí klobouk, aby byl větší. Taky nosí brýle, které se mu zapocují. Jak vejde ze zimy do kuchyně, nic nevidí a první jeho je, že si sundá brýle, vykročí poslepu k mamince a utře si skla do její zástěry.

Maminka má krásné vlasy a tatínek má pleš. A na té pleši má hrbol od úrazu.

Hrbol vznikl tak, že při stavbě ervěnické elektrárny lezl na vysoký jeřáb, aby ho opravil, ale smekly se mu nohy a on z té výšky padal, až se hlavou zabořil do haldy uhlí. Byl to takový úraz, že ho kvůli tomu nevzali na vojnu.

„Můžeme mluvit o štěstí, že se nezabil,“ řekla maminka, když mi to vyprávěla.

Byla by to velká škoda, kdyby se tatínek zabil, protože je na všechno šikovný. On se vyučil zámečníkem, ale bylo mu to málo, a tak

se ještě vyučil elektrikářem. Je taky přes rádia. Z rádií museli všichni odmontovat krátké vlny, aby nemohli poslouchat cizí stanice, ale tatínek si vyrobil čerčílka. Jmenuje se po Angličanovi Čerčilovi, což je Hitlerův nepřítel. Tu součástku vždycky zastrčí zezadu někam mezi lampy, a když vysílání skončí, schová ji do maminčina šití. Taky umí vtipy. Když k nám přijde paní Chrástová, vždycky řekne vtip, kterému nerozumím, ale paní Chrástová se směje a celá zrudne.

Vršovický most

Myslím, že to byl rošťák Rosenheim, s kterým jsem šel z Bohdalce do Vršovic. Na mostě přes takzvané seřadovací nádraží jsme se jako vždycky zastavili, nepojede-li vlak. A jel. Rosenheim dostal nápad močit na střechy krytých nákladních vagónů hytláků. Abych nevypadal jako zbabělec, vystrčil jsem taky pindíka a čůral. Jenže zpod mostu se nečekaně vynořil vagón nekrytý, obsazený německými vojáky. Ten, co hrál na harmoniku, dostal přímý zásah od Rosenheima a jeho zpívající soused ode mne. A protože močení nejde jen tak zastavit, kropili jsme další Němce. Zvedali postupně oči nahoru a jeden k naší hrůze něco zakřičel, sáhl po pušce a zamířil na nás. To byl děs! Rosenheim uskočil dozadu a nevím, co udělal pak, protože jsem se dal na útěk.

Běžel jsem jako zajíc pronásledovaný lovci celý kilometr a zastavil jsem se až u našich dveří. Kolem maminky, která otevřela na mé nepřetržité zvonění, jsem udýchaně proklouzl a také kolem nějaké návštěvy, které tatínek právě ukazoval láhev od okurek s domácím rybízovým vínem, a oblečený jsem vklouzl do postele pod horu nastlaných peřin.

Tam jsem ležel, jektal zuby a představoval si, co se děje na nákladovém nádraží:

Slyším vztekly hvizd píšťalky. Vlak zastavuje. Němci šplhají po srázu vzhůru. Na mostě je velitel říznými povely rozděluje do dvou

rojnic. Jedna hledá Rosenheima směrem k Vršovcům a druhá se vydává za mnou. Vojáci zarachotí uzávěry, aby měli nabito...

Vysvědčení

Sundávám školní tašku ze zad a podávám mamince vysvědčení z první třídy.

My tomu říkáme vysvědčení, ale na tom listu je napsáno německy Schulnachricht a česky Školní zpráva.

„Samé jedničky!“ řekne nadšeně maminka. „Podívej se na to, taťko.“

„No, to mám teda radost,“ řekne tatínek.

Maminka mě šťastně políbí na čelo.

„Paní učitelka mi dala taky pusu,“ chlubím se.

„Prosím tě! Jenom tobě?“ diví se maminka.

„Každýmu, kdo měl jedničky. Ale byla jiná než od tebe.“

„Jak jiná?“

„Lepší. Taková jako měkčí a mokřejší a o něco delší.“

Maminka s tatínkem si vymění pobavené úsměvy.

„Od paní učitelky Hustolesové... měkčí, delší... to bych si teda taky dal říct,“ řekne tatínek.

„No, no,“ řekne maminka.

Černé auto

Někdo zvoní. Otevřu a dovnitř se hrne zadýchaná paní Mlejnková:

„Podívejte se z okna! Rychle se podívejte z okna!“

Za otevřenou brankou stojí černé auto. Řidič ho obchází, špičkou boty kope do pneumatik a přitom kouří.

„Kdo to je?“ ptá se maminka.

„Gestapo,“ vydechne paní Mlejnková.

Všechno se ve mně sevřelo.

„Přijeli si pro Chrásta!“ slyším sousedku.

A to už vidíme, jak ho vedou. Jsou dva. Jeden má baloňák a druhý

kožený kabát. Jsou menší než pan Chrást. Představoval jsem si, že gestapáci jsou větší.

Jak stoupají po schodech k brance, bledý pan Chrást se otočí a někomu zamává. Asi paní Chrástové. Pak řidič otevře zadní dveře černého auta, aby nastoupil. Pan Chrást nastoupí a vtom se ozve štěkot, který znám, a my vidíme Ferdu, jak běží po schodech a skočí do auta k páníčkovi. Řidič ho popadne za obojek a vyhodí ho ven. Ale než stačí přibouchnout dveře, Ferda znovu hupsne panu Chrástovi na klín. Pan Chrást ho hladí a asi mu domlouvá, aby se vrátil domů a čekal, ale jak zadrhává, slova mu zůstávají v krku. Člověk v koženáku už toho má dost a přichází řidiči na pomoc. Oba Ferdu drapnou za ocas a za chlupy a vyhodí ho ven. Jenže ten pes tomu nerozumí. Chce jet s panem Chrástem. Zrovna když k němu potřetí skáče, řidič bouchne dveřmi tak silně, že Ferdovi rozdrtí hlavu. Auto odjíždí a my vidíme paní Chrástovou, jak oběma rukama zvedne to mrtvé psí tělíčko a obrátí se na náš barák a jenom zoufale kouká do našich oken.

To už nevydržím, schovám hlavu mamince do zástěry a brečím. Slyším, jak maminka smrká a ptá se:

„A co udělal, že ho zatkli?“

„Někdo ho udal, že poslouchá cizí rozhlas. Von si nedával pozor. Všude říkal, co hlásili.“

„Naši lidi ho udali?“

„Naši lidi.“

„Já to nebyl. Já ne!“ křičím zoufale mamince do zástěry.

„Měli bysme jít dolů. Je tam sama,“ říká maminka.

Příkaz k vystěhování

To odpoledne jsem přišel domů jako vždycky ulítaný.

„Mám žízeň a hlad,“ řekl jsem na rohožce a pak teprve jsem uviděl, že maminka má mokré oči. Kuchyně byla zamořená dýmem, jak tatínek kouřil. Na stole, vedle popelníku plného nedopalků, ležel nějaký papír a já poznal, že to způsobil on. Maminka mi ho podala.

„Přečti si, co jsme dostali. Umíš už číst přece...,“ zaštkala.

Jenže jak umíte v první třídě číst... Koukal jsem na tištěná písmena úředního dopisu a přeslabikoval tatínkovo jméno.

„Tady čti,“ ukázala maminka prstem na důležitý řádek a já slabikoval:

„... do čtrnácti dnů uvolnit Váš služební byt v domě č. 92.“

Nerozuměl jsem tomu.

„Jak uvolnit?“ zeptal jsem se.

Maminka mě vzala na klín a řekla: „Musíme se vystěhovat.“

„Nebudeme bydlet doma?“ přejel jsem zoufalým pohledem po elektrickém sporáku, kachlových kamnech a po našem okně s květináči.

„Všichni se musí vystěhovat?“

„Jenom my,“ řekla maminka a vysmrkala se.

Vysvětluju to dětem

„A proč zrovna vy?“ ptá se Jindra, který visí za nohy na horním břevnu klepadla na koberce. Dvě holčičky s panenkami sedí dole na roštu.

„Protože můj táta nechtěl hajlovat.“

„Náš táta taky nehajluje,“ říká holčička.

„Přišel nověj správce – německej,“ vysvětluju jim a zároveň tu scénu vidím:

Němec v koženém kabátě a v klobouku vchází lítacími dveřmi do rozvodny.

Kráčí k manipulačním stolům. Tři zaměstnanci, mezi nimi můj otec, vstávají. Nový správce se zastavuje, sráží podpatky a vymršťuje pravi-ci. Dva Češi pozdrav opětují, jen můj tatínek stojí s pažemi svěšenými. Němec k němu přistoupí a znovu, jen jemu zopakuje nacistický pozdrav. Tatínek však umíněně zavrtí hlavou. Němcova hlava na to vážně pokývne, jako by říkala: To si vypiješ.

Loučení

Několik sousedů a hlouček dětí sleduje, jak stěhováci uložili poslední kus nábytku a zavírají zadní dveře auta s nápisem STĚHOVÁNÍ KVERKA, Praha-Nusle.

(Proč si pamatuju, jak jsem byl zklamaný, že nepřišla slavná stěhovací firma HOLAN?)

Maminka se v slzách loučí se sousedkami. Tatínek jí pomáhá nahoru do kabiny, pak vysazuje mě. Mávám dětem, které se vzdalují.

„Stěhování není funus, mladá paní,“ říká řidič. „Každej den se lidi stěhují. Jinak bysme přišli o práci.“

Přelidněný domek

Můj nový domov je v Kalvařově. Tatínek se tady narodil. Říká, že to není ani město, ani vesnice, ale městys. Náš domek má zepředu státní silnici z Prahy do Jičína a zezadu, hned za stodolou, hřbitov. To se mi na něm nelíbí. Z okna na schodišti vidím pomníky, hroby a kříže. Jinak je dům docela hezký, ale malý. Nevím, jak se sem vejde, protože tu bydlí děda s babičkou, strejda Havelka s tetou a malým dítětem, které se jmenuje Luděk. A do toho my tři. Celkem osm. S kočkou devět. Tatínek z toho má taky strach. Při večeri řekl:

„Budeme tu trochu jako sardinky. Ale nedá se svítit. Myslím, že sem půjdu až na důchod, a přišlo to holt dřív.“

„S tím si nelam hlavu,“ zařvala na něj od plotny jeho sestra, teta Ludmila, až jsem se lek. Brzy jsem však zjistil, že teta řve neustále a nemyslí to nijak zle. „Je to tvůj barák, tak kam bys chodil. Musíme se uskrovnit.“

Její manžel, strýc Venouš, pracuje na dráze. Doma nosí staré železničářské kalhoty na kšandách. Je malý, zavalitý a směje se vysokým řezavým hlasem.

„O ten nábytek náš mám obavy. Aby nám v tý stodole nezvlhnul.“

Poněvadž tam zatejká. Jak překližka zvlhne, můžeš to vyhodit,“ říká.

„Vyměníme tašky, aby tam nezatejkalo,“ uklidní ho tatínek.

„A co budeš dělat, švagře?“ Strejda říká tatínkovi švagře.

„Fanouš je šikovnej. Ten se neztratí,“ ozve se z kouta slabým hláskem drobná a vyschlá babička, která pořád něco přebírá. Teď přebírá hrách.

„Vo kampani může dělat v cukrovaru. Tam ho vemou všema deseti,“ vykřikne teta.

„Kluk si nečistí boty,“ bodne dědeček špičkou své hole do mých sandálů. Je vysoký a přísný. Ani nevím, jestli mě má rád.

„Ptal jsem se u kováře. Možná bych moh tam,“ řekne tatínek.

„Aby tě nekop kůň, švagře. Ten kope hůř jak elektrina. Kůň, panečku, to nejsou drátky,“ řekne strejda a mečivě se tomu směje.

„Berany, berany duc!“ snažím se spřátelit s malým Luďkem. Ale chlapeček se rozbřečí.

„Neboj se, Eda je z Prahy. A bude s tebou kamarádit,“ vezme ho teta do náruče.

To teda nevím. Chci si vzít na klín kočku. Ale uteče pod stůl.

Ať jde ven

Teta Ludmila má v přístěnku na dvoře mandl. Je tu teplo a voní to tady výpary z čistého prádla. Pozoruju ten vrzající těžký stroj s dřevěnými válci. V bedně nad nimi, která se třese, jak pomalu kodrcá po válcích sem a tam, jsou velké dlažební kostky, aby byla těžká. Teta má větší prsa než maminka, při práci se jí vlní a zapocený žlábek mezi nimi se odkrývá a zakrývá, což se mi líbí.

„A že nejdeš ven? Hrát si s klucima,“ zakřičí teta.

Zavrtím hlavou.

„Dones ten košík s prádlem, je v síni,“ přikáže mi.

Chci ochotně vyrazit, ale nevím kam.

„Kde je síň?“ ptám se.

„Co? To snad není prauda!“ směje se teta halasně a vede mě do

chladné chodby, která spojuje ulici s dvorkem a je dlážděná cihlami. „Tohle je síň,“ bere teta koš s prádlem. „Jak bys tomu chtěl říkat, prosím tě?“

„Chodba. Nebo průjezd.“

„V Praze máte průjezdy, tady máme síně,“ křičí teta a chce odejít, ale vtom zaslechne z ulice hlasy.

„Paní Havelková!“ volá tam klučičí hlas.

„No, co je?“ houkne teta.

„Ať jde ven! Ať se nám ukáže. Ten Pražák.“

Teta odloží koš, vezme z háčku na stěně klíč a odemyká velké dveře, za které já nechci.

„Máš tam nový kamarádi,“ říká. „Pojď. Nemůžeš tady bejt celý dny zalezlej.“

„Já nechci. Nikoho neznám,“ vzpírám se.

„Tak se s nima seznámíš a budeš je znát. Budete si hrát na vojáci,“ táhne mě teta za ruku.

„Pražák – prasák!“ řekne někdo za dveřmi a ostatní se tomu smějí. Tak to už mě tam teprve nedostane.

Ale teta má od mandlování sílu. Škvírou dveří mě vystrčí na ulici a zase zamkne.

Prvně venku

Světlo mě oslnilo. Lepím se zády ke dveřím rozpáleným od slunce. Jsou tři, co tu na mě čekají. Jeden prcek, druhý tlouštík a třetí, s jakousi koženou řidičskou kšiltovkou s lesklým štítkem a šňůrkou, je větší než já. Prohlízejí si mě, jako by konečně odvalili kámen a našli pod ním žízalu.

„Jak se jmenuješ?“ řekne prcek s drzýma očima.

„Eda.“

„Eda!“ zachechtá se a buřtík se k němu přidá.

„Co to máš na hlavě?“ rychlým, nečekaným hmatem mi sundá kříž, který mi upletla maminka, aby mi vlasy nelezly do čela.

„Kříž,“ řeknu.

„To se v Praze nosí?“ zkouší si ho pobaveně.

Přikývnu. Kluk v šoférské čepici mu kříž sebere a vrátí mi ho.

„Ty jsi tady na prázdniny, nebo nafurt?“ zeptá se.

„Nafurt,“ řeknu.

Prcek se sehne pro kámen a nadhazuje ho v ruce. Vypadá to, že mě budou kamenovat. Pak ho však hodí a kámen zasáhne telegrafní tyč. Podá mi jiný.

„Stref se.“

Strašně moc si přeju, abych trefil, ale samozřejmě netrefím. Smějou se mi.

„V Praze asi nemaj šutry!“ chechtá se drzounek.

„Měli jste v Praze nějaký doupě?“ zeptá se ten větší kluk.

„Doupě? To asi ne,“ přiznám se.

„Tak pojd,“ řekne a já s nimi jdu.

Doupě

Všichni jsou bosí, moje bílé nohy v ponožtičkách a sandálech se mezi jejich špinavýma a opálenýma nepatříčně vyjímají.

Vedou mě podél hřbitovní zdi. Na jejím konci stojí malý zděný domek.

„Víš, co to je? Márnice. Tam dávaj mrtvoly,“ šklebí se prcek.

Za márnici je dřevěný plot. Větší kluk se rozhlídne a pak rozevře dvě plaňky, které drží jen za horní hřebíky.

„Lez,“ přikáže mi.

Jsem v doupěti. V šeru vidím, že je to jeskyně vyhloubená v hromadě starých pohřebních věnců. Několika dírami ve stropě pronikají do šera paprsky světla. Cítím dusnou vůni zapařeného jehličí.

„Čumíš, co?“ řekne prcek a usedne na dušičkový věneček.

Čumím a vidím na stěnách doupěte různé květiny z voskovaného papíru, zapíchané do rezatých věnců z borových šišek, a stuhy se zlatými a stříbrnými nápisy:

POSLEDNÍ SBOHEM!

SVÉMU DĚDEČKOVÍ MARUŠKA A TONÍK.

RODINA OUTRATOVA A VINAŘICKÝCH.

Velký kluk vytáhne z hromady věneček, na kterém je VZPOMÍNÁME, a podá mi ho.

„Ten bude tvůj,“ řekne.

Sedíme v kruhu v doupěti. Je to tu krásné.

Ukázalo se, že největší kluk se jmenuje Ota a je generál, nejmenšímu říkají Prcek a je nadporučík a tlustý Satík je klukovník.

„Ale správně se říká plukovník,“ namítl jsem, ale Ota odpověděl, že jako vojín nemám důstojníky co poučovat.

Vlastík

Když vylezeme ven do slunečního jasu, jede proti nám mladík na zvláštní tříkolce.

„Hele, Vlastík! Ahoj, Vlastíku,“ zdraví ho zdálky moji noví kamarádi.

Vlastík přikyvuje a pohání svůj vozík tak, že rukama točí na řídítkách dvěma klikami. Zastaví u nás, otře si zapocené čelo a usměje se na mě, jako by byl rád, že mě vidí.

„To je Eda. Přistěhoval se z Prahy,“ řekne Ota.

„Áááá,“ pokývá hlavou Vlastík. Krátce, ani ne na vteřinu pohlédnu tam, kde by měl mít nohy, ale jelikož tam žádné nohy nejsou, honem se dívám na lesklé dráty předního kola.

„Vlak,“ řekne Vlastík s úsměvem a ukáže na zašité nohavice nad koleny, která nemá.

Usměju se na něj taky.

„Má to motor,“ ukazuje mi Ota žebrovaný válec mezi zadními koly. „Obsah padesát kubíků, Jawa-Robot. Jenže když není benzín, je motor na houno.“

Znalecky přikyvuju.

„Po válce, až bude zase benzín, to bude život. Čtyřicítkou to jezdí. Na kole mě nedohoníš,“ říká Vlastík.

„Tak my pudem,“ řekne Ota.

„Tak jděte,“ řekne Vlastík, a než začne rukama šlapat, Ota ho zezadu postrčí, aby měl lepší rozjezd.

Vlk

Jdu s dědečkem po silnici na naše pole. Já táhnu za voj vozík, takový malý žebříňáček s menšími koly vpředu a většími vzadu, a dědeček kráčí vedle mě a dělá se svou holí cviky. Než ji zabodne do země, vždycky ji elegantně nadhodí. Dědeček má knír zažloutlý od kouření dýmky, je vysoký, chodí zpříma a nikdy jsem ho neviděl, že by něco nesl nebo táhl. Když byl mladý, býval prý správcem statku a na všechno měl lidi. Teď má mě. Musí se mu vykat. I tatínek, jeho syn, mu vyká.

Sbíráme padaná jablka z jabloní, které rostou na travnatém břehu. Dědeček ukazuje kovovým hrotem hole, kde jsou, a já je sbírám do košíku.

Z políčka je vidět na osamoceně stavení s dvorkem. Je tam člověk a hází svému vlčákovi klacek. Dědeček na něj ukáže holí.

„Toho nezdrav a nikdy s ním nemluv,“ řekne a uplivne si. On pořád drobně uplivuje, jen tak beze slin.

„Kdo to je?“

„Vlk.“

„Jmenuje se Vlk?“

„Jmenuje se jako ty, Souček. Ale už do rodiny nepatří. Nekoukej tam, sbírej.“

„A proč se mu říká Vlk?“ ptám se.

„Protože chtěl zadávit tvou babičku,“ řekne dědeček.

„A je to náš příbuznej?“

„Je to bratr tvýho otce,“ uplivne si dědeček a já údivem přestanu sbírat padavčata.

„Je to váš syn?“ zašeptám užasle, snad aby to Vlk nezaslechl.

„Byl,“ napíchne dědeček na špičku hole shnilé jablko a odhodí ho do pole.

Hrůzná zpráva

Maminka válí dřevěným válečkem tenkou placku, z které budou nudle, a sděluje mi to tajemství naší rodiny:

„Když se oženil, tak potřeboval peníze na barák, aby si postavil. A babička, jako jeho matka, mu je nechtěla dát. A tak on tady ve stodole na ni křičel, že na ně má právo, a když mu je nedá, že ji zabije.“

„Naši babičku?“ ptám se s bradou opřenou o vál.

„Svou vlastní matku, představ si to. A začal ji prej na tom mlatě škrtit. Taťka říkal, že když tam s tetou Liduškou přiběhli a Vlka od ní odtrhli, už mysleli, že je mrtvá. A dlouho potom prej nemohla mluvit. Mysleli, že zůstane němá.“

Jdu po schodech dolů do kuchyně.

Babička sedí na svém místě v koutě, přesívá mouku a ze sítka vybírá nějaké žmolky.

„Co děláš, babi?“

„Do mouky se dali červi,“ usměje se na mě modrýma, sluncem a věkem vyšisovanýma očima.

Kovárna

Tatínek se stal pomocníkem kováře Moravce. Má montérky, a jak je šikovný, už se do té nové práce vpravil. Ukazuje mi výheň a smím tahat měch, který fouká do žhavých uhlíků a ještě víc je rozžhavuje. Když je železný prut rudý a úplně průhledný, rozplácne ho tatínek kladivem na kovadlině, jako by byl z těsta, ohne ho a pak ho potopí do sudu s vodou. Ššššššš! lekne se železo a zčerná.

Dus, dus, dus. V kovárně se udělá šero. Dveře zatarasil kůň. Kočí pan Klička ho přivedl k okování. Takového bych chtěl mít

dědečka. Pan Klička má v puse fajfku, vesele na mě mrká a říká mi:
„Tak co, Pražáku? Nebojíš se koní?“

„Ne.“

„Tak si ho pohlad'. Začni tady u huby,“ poradí mi.

Ne že bych se nebál. Stojím proti velkému zvířeti, které si mě shora prohlíží velkýma očima. Opatrně mu položím dlaň mezi jeho nosní díry. Cítím teplou, sametovou hebkost, jakou jsem ještě nikdy nenahmatal. Je to tak příjemné, že ze mě rázem spadne všechen strach. Hladím koně po jemných chloupkách, které mu tam rostou, a jemu se to asi líbí. Hladím ho po hlavě, kam až dosáhnou. To je krása! Nebojím se koní. Já, malý zbabělý kluk, kterého přeprala Bejčková, se nebojím koní!

„Jak se jmenuje?“

„Ta kobyła? Fuksa. Poněvadž má barvu jako liška,“ říká pan Klička přes troubel fajfky.

„Fukso,“ řeknu kobylyce do ucha.

Tatínek se také nebojí. Má koňskou nohu mezi koleny a rašpluje jí kopyto.

A kovář Moravec v kožené zástěře přináší v kleštích rozpálenou podkovu. Přiloží ji na kopyto. Panebože! Syčí to, škvaří se to, smrdí to, musím si prsty stisknout nos, takový puch jsem ještě necítil.

„Nebolí ji to?“ strachuju se.

„Nebolí. To je rohovina!“ uklidňuje mě tatínek.

A pak Fukse zatloukají hřeby do nohou jako do dřeva.

Na kozlíku

Pozoruju, jak pan Klička zapřahá Fuksu vedle stejně ryšavého koně.

„Huj,“ říká a Fuksa o krok ustoupí. Jak stojí za ní, švihne ho ocasem, až mu upadne fajfka na zem.

„Vidíš ji, nánú pitomou!“ otře si kočí fajfku o kalhoty, vysouká se na kozlík a mrkne na mě, jestli nechci k němu. To se ví, že chci.

A tak jedu prvně na kozlíku. A jako by toho štěstí bylo málo, dá mi

ten hodný dědeček do rukou opratě. Kdo jste to nezažil, nemůžete to štěstí ocenit. Dole přede mnou se pohupují dva mohutné koňské zadky, kožené postroje vržou, jak je koňské svaly napínají, aby táhly vůz. A pak se jeden z těch krásných žíněných ocasů zvedá. Co to bude? Pod ním se ukazuje vrásčitý otvor, otvírá se víc a víc, vybouluje se a něco z něj leze... kobliha! A další.

„Kadí!“ směju se na pana Kličku a on na mě zase mrkne.

Pak vezme moje ruce do svých a opratě lehce plesknou koně po hřbetech.

Koně se ochotně dají do klusu. Vůz mě natřásá, hřívy se vlní ve větru a víte, kdo to celé spřežení řídí? Já!

Statek, kam koně patří, je hned naproti nám. Před otevřenými zelenými vraty pan Klička převezme opratě. V průjezdu dělá naše koňské spřežení neuvěřitelný dunivý rachot.

„Mami, už vím, čím budu,“ hlásím doma. „Budu kočí.“

Strniště

Jedny bosé nohy jdou za koly Vlastíkovy tříkolky, druhé jen tak vedle a třetí, sýrově bílé v místech, kde bývaly ponožky, našlapují po asfaltu silnice opatrně, jako by šly po horké plotně. Ty jsou moje.

„Vás to nepálí?“ ptám se.

„Ne. To si zvykneš,“ řekne Ota.

Moje nohy zkoušejí nebát se horkého asfaltu a došlapovat na celá chodidla.

Kluci mají pravdu, když člověk zatne zuby, dá se to vydržet.

Jenže pak přijde další perná zkouška: strniště. Všichni po něm jdou, jako by nepíchal. Udělám pár kroků, zakvičím a vzpomenu si, že můj bratr umřel na otravu krve, protože si vrazil do chodidla rezavý hřebík. Rychle si nazuju boty.

„Vojíne Součku, zuj se,“ řekne přísně generál Ota. „Jinak budeš furt blbej Pražák.“

Tak si zase boty zuju a opatrně vykročím.

„Já už si na to moc nevzpomínám,“ řekne z tříkolky beznohý Vlastík, „ale šoupej nohama, nezvedej je.“

A tak jdu, jako když bruslím. Nepíchá to. Vůbec to nepíchá! Umím chodit po strništi bos.

Zrada

Kousek od našeho doupěte je transformátor. K jeho zamčeným ocelovým dveřím s výstražným bleskem vedou tři betonové schody. Na těch schodech sedáme a buď roztloukáme bílé, žluté a oranžové pískovcové kameny, až je z nich různobarevný písek, nebo hrajeme dudáka. Mně se hraní karet líbí. Babička říká, abych karty vůbec nebral do ruky, protože jsou to čertovy obrázky, a kdo s nimi zachází, do pekla přichází. Ale já si ty barevné obrázky králů a podivných rostlin rád prohlížím. Až na žaludské eso. Z toho netvora s rudým peřím a modrýma ušima jde na mě strach. Jestli některou kartu maloval čert, tak je to jedině tahle.

Mohli bychom hrát v doupěti, ale tam Vlastík na své trojkolce nemůže. A Vlastík je v kartách nejlepší.

„To je bída, to je bída, jedinýho trumfa nemám,“ říká sice ustaraně, ale to už znám, tyhle jeho řeči, nakonec nás vždycky obehraje.

„Kde je Satík dneska?“ ptá se po tlouštíkovi, který chybí.

„To nevím,“ řekne Ota a musí vzít spoustu karet, jelikož nemá čím přebít.

Než si je srovná do vějíře podle barev, Vlastík z dlouhé chvíle udělá něco, nad čím mi zůstane rozum stát: na drátech, kterými jsou vypletena kola jeho tříkolky, vybrnká oběma rukama písničku Kdybys měla, má panenko, sto ovec. Prsty ji na obou kolech zahraje jako na nějakou harfu.

„To je teda!“ žasnu. „Umíš ještě nějakou?“

„Jo, ale tenhle mrcha drát mi furt slejzá,“ sáhne Vlastík do kapsy pro motýlkový klíček a mrchu drát za drobného brnkání doladí.

„Až bude k mání benzín, zajedu k sestře. Ona umí na housle. S houslema to krásně zní,“ řekne.

„Po válce bude benzínu...“ mávne rukou Prcek.

„A kde bydlí sestra?“ ptám se.

„Za Rožďalovicema. V lesích. Se provdala za hajného.“

Vtom se ze zatáčky státní silnice ozve zpěv.

„Hajlí, hajlá, hajli! Hajlí, hajlá, hajli!“ zpívají kovovými hlasy Němci.

A už taky slyšíme krok pochodujícího útvaru a v pauzách mezi slokami zvuky, jak pažby pušek narážejí o bajonety nebo o polní láhve. Jdou v trojstupech. Vpředu největší, světlovlasí a zrzaví kolohnáti a vzadu zaprcatělí krátkonozí vojáčci s vysedlými zadnicemi kalhot. A úplně na konci jdou ještě menší, ale to už nejsou vojáci, ale blbečkové od nás, hošící, co se někde na náměstí přilepili k trojstupu, aby si zapochodovali. Ale teď jsme se my karbaníci překvapením postavili, a kdyby Vlastík mohl, tak by taky vstal, protože mezi blbečky vidíme najednou našeho klukovníka.

Máchá rukama jako idiot a šťastně se na nás šklebí.

„Není blbej?“ řekne Prcek.

„To si vodsere,“ řekne Ota.

Soud

V doupěti z pohřebních věnců je pohřební nálada. Otík, Prcek a já sedíme, zatímco klukovník jako obžalovaný musí stát. A protože má doupě nízký strop, stojí s bradou na prsou, což mu přidává na provinilosti.

„Tak ty jsi s Němcema, jo?“ řekne Prcek.

„Nejsem,“ zavrtí tloušťkou hlavou a shora se na něj sesype jehličí.

„A jsi Čech, nebo co jsi?“ řekne Ota.

„Čech,“ zahuhlá Satík.

„Pěkně blbej Čech, počítám,“ řekne Ota.

Obžalovaný mlčí.

„No, tak to řekni, co jsi,“ nutí ho Ota.

„Blbej Čech,“ přizná obžalovaný.

„Protože jedině blbej Čech může pochodovat s Němcema po ulici a zpívat.“

„Jsem nezpíval!!“ ohradí se Satík.

„Nekecej,“ okřikne ho Prcek. „To jejich hajlí hajlá jsi s nima zpíval!“

„Nezpíval! Jen jsem pochodoval!“

„To je fuk. Ať jsi zpíval, nebo ne, je to zrada,“ shrne to Ota. „A mně teda bylo hanba, když jsem to viděl. Co si o tom myslí nadporučík?“

„Mně děsná hanba,“ řekne Prcek.

„Co vojín Souček?“

„Taky hanba,“ odpovím vážně.

„Navrhuju zbavit hodnosti klukovníka a zákaz doupěte,“ vynese Ota trest.

„Jasně, nebudeme se zrádcem v jednom doupěti,“ souhlasí Prcek.

Já neřeknu nic, a přestože je mi Satíka líto, přikývnu.

Bývalý klukovník si rozmázne po tváři slzu.

Otík mlčky pohodí hlavou k východu z našeho doupěte a od-souzenec vyleze z šera na denní světlo. Odtud na nás ještě plačky zakřičí:

„A nezpíval jsem!“

Čekání na tlustochy

Moje babička, to mě překvapilo, brala lidem krev. Říkala, že jim dává baňky. Ti lidé k ní jezdili zdaleka a všichni byli tlustí. Ten den, kdy babička zatopila pod kotlem ve veliké koupelně s hladkou betonovou podlahou a kanálkem na odtok krve, mě vždycky vyslali na nádraží, abych vyhlížel tlustochy a zavedl je k nám. Tak jsem čekal na nástupišti, a když se z vagónu po schůdkách zády ke mně ztěžka spouštěla otlá paní, zapřel jsem se rukama o její velkou zadnici, aby se nebála sestoupit z posledního vysokého stupně na zem.

„Jedete za paní Součkovou?“ zeptal jsem se.

A ona, celá rudá v obličejí, zasupěla jako přetopená lokomotiva: „Jo!“

„Tak já vás tam zavedu.“

Thlustoši chodili pomalu a často odpočívali.

„Prokristapána, hochu, kam mě to vedeš?“ divili se polekaně, když jsme se octli u zadní branky na hřbitov, která byla nahoře opatřena krátkým řetězem, aby se nedala otevřít dokořán a nejezdilo se tudy na kole nebo s nějakou károu.

„K nám se chodí zkratkou přes hřbitov,“ vysvětloval jsem a přitom jsem tlustou paní protlačoval úzkou mezerou.

Baňky

Do koupelny plné páry se dalo nahlídnout okýnkem u stropu mandlovny, když se člověk postavil na stůl a dal si pod sebe dlažební kostku z mandlu. Sklo bylo zamlžené párou, ale něco se vidět dalo.

Babiččin pacient se nejdřív vykoupal v horké lázni. Pak se ta hora masa a sádla přesunula na dřevěné, dočista vydrhnuté lehátko a položila se tam na břicho. Potom nastala zajímavá podívaná. Babička vzala do ruky stříbrný strojek, který vypadal jako mašinka na stříhání vlasů, co mají holiči, ale byl daleko nebezpečnější: když ho babička přiložila osobě na kůži a cvakla, strojek udělal do pacienta zářezy. Objevily se krůpěje krve! A v tu chvíli uchopila babička mosaznou baňku, takový zlatý hrníček naplněný lihem, škrtla sirkou a vyšlehl modrý plamen. A tu hořící baňku honem přiložila dnem vzhůru na proříznutou kůži a ona se přicucla, jak to uvnitř hořelo a nemělo to vzduch. Takových přísavek nasázela babička tlustochům na záda deset. A oni leželi, funěli a čekali.

„Špatná krev musí pryč,“ bylo slyšet babičku.

Když baňka vytáhla z těla, co mohla, sama odpadla.

„Podívejte, jak je tmavá, to je právě ta špatná krev,“ říkala babička, když ji vylévala do kanálku.

Osoby zbavené špatné krve pak nějakou dobu odpočívaly venku na lavičce.

„Hned se jinak dejchá!“ pochvalovaly si.

„Že jo?“ usmívala se babička a kolem vybledlých modrých očí se jí udělalo nepočítaně vrásek.

„To se nedá penězma zaplatit,“ rozplývali se pacienti.

„Ale dá. Čtyřicet korun to dělá,“ říkala na to moje drobná babička.

Žhář

Síní se rozléhá zvonek. Otvírám. Venku stojí udýchaný Prcek:

„Pojď! Něco uvidíš!“

Běžím s ním. Když mineme transformátor, už vidím, co se stalo. Naše doupě je v plamenech. Je tu i Ota i Vlastík. Všichni se díváme, jak se řeřavé větve v ohni bortí a z našeho milovaného tajného hnízda letí k nebi jiskry a dým.

„Je ti jasný, kdo to udělal?“ ptá se mě Ota.

Zavrtím hlavou, protože jsem natvrdlý.

„Tak se to dovíš.“

Jdeme a mně cestou dochází kam.

„Navrhuju vyloučit z naší party na doživotí,“ říká Ota.

„Jasně, až do smrti,“ souhlasí Prcek.

„Já nevím, pánové, jestli to není moc,“ ozve se z vozíku Vlastík, který je přece jenom starší a ví toho o životě víc. „Třeba až mu bude padesát, tak naše parta už ani nebude existovat.“

Chci říct, že je to pravda, ale Prcek mě předběhne:

„Já budu v naší partě až do smrti.“

Protože se na mě vyzývavě podívá, řeknu: „Já taky.“

U plotu domku, kde bydlí Satík, pískne Prcek na prsty. Satík s rozjezeným vdolkem v ruce vyjde ven. Když vidí naše nasupené obličeje, zastaví se.

„Co stojíš? Pojď sem,“ řekne Ota.

Satík tedy dojde až k plotu.

„Si myslíš, že nevíme, kdo to udělal?“ řekne Prcek.

„A co jako?“

„Když tam nesmíš, taks nám to podpálil, hajzle!!“ řekne Ota.

„A co jako?“ dělá Satík nechápavého tak dobře, že by mu člověk věřil.

„Máš doživotní vyloučení z naší party,“ ukončí to Ota.

„A až ti bude osmdesát a vo holi, VO HOLI přijdeš škemrat, abysme tě vzali zpátky do party, tak veliký houno!“ přisadí si ještě Prcek. Odcházíme a necháme tam žháře stát s vdolkem v ruce.

Legionář

V situaci na frontách mám jasno. Tatínek si zapichuje praporky do mapy, kterou má podlepenou papundeklem a ukrytou pod manželskou postelí. Večer ji dá na stůl a podle toho, co volá Londýn nebo hlásí Amerika nebo co hovoří Moskva, ty praporky přepichuje. A pořád se to stahuje blíž a blíž k nám.

„Jednoho krásného dne, švagře,“ říká strýc Venouš, „se koukneme z okna a kozák bude napájet koně z našeho čičanu.“ (Čičan, to nemůžete vědět, je kruhová železná nádrž na vodu před naším domem, hned za silnicí, do které pořád přitéká z trubky pitná voda.)

„Taky tu můžou bejt dřív Američani,“ přesunuje tatínek vlaječku na západní frontě jako vojevůdce.

„To bych neřek. Von Rus, jak ho znám, tady bude chtít bejt dřív,“ stojí si na svém Venouš.

A strýc Venouš Rusa zná, protože byl ruský legionář. V minulé válce proti Rudé armádě bojoval. Ukazuje nám na mapě Sibiř a dlouhou červenou nitku, což je železniční trať, kterou museli Čechoslováci celou bránit před Rudou armádou, aby se vůbec dostali domů.

„To máš tisíce kilometrů, Edo, až do Vladivostoku jsme to drželi.“

„A umíš rusky, strejdo?“ ptám se.

„Jen pár slov. Ale uměl jsem. Třeba si pamatuju, jak se řekne na-zdar.“

„A jak?“

„Zdrávstvuj! Nebo si pamatuju: Kak tibě něstydno!“

„A to znamená co?“

„To znamená: Že se nestydíš!“

„Zdrávstvuj. Kak tibě něstydno!“ opakuju po něm a líbí se mi to.

Teta se do toho zařízne jako polnice: „Venouš má ještě uniformu legionářskou. To bys koukal, když se do ní oblíkne...“

„Oblíkni si ji, strejdo!“ prosím.

„To ne. To až bude čas...“, řekne Venouš.

„Ale to je teď jiná Rudá armáda, než proti který jsi bojoval?“ ujišťuju se, protože mi není jasné, proč se Venouš těší, až přijde nepřítel.

„Teď je to náš spojenec“, vezme to za něj tatínek.

„Ale armáda je to ta samá“, vzdychne strýc Venouš, „akorát že je bolševik proti Hitlerovi. A to můžeme bejt rádi, že se s ním nespojil. To by byl konec světa.“

„Co je bolševik?“ chci vědět.

„Pojď spát“, ukončí to maminka s mým pyžamem v ruce. „Nemusíš všemu rozumět.“

Včely

Jelikož jsme teď venkované, rozhodl se tatínek, že budeme chovat nejen slepice a králíky, ale i včely a holuby. On odbírá časopis Rádce z Předmostí a tam jsou praktické návody na všechno. Podle těch návodů vyrobil dva úly a společně jsme je natřeli, jeden na červeně a druhý na modro. Ale okraje mají oba bílé, takže jsou to barvy naší československé vlajky. Je to samozřejmě tajné a nikomu to nebudeme troubit.

Maminka nám oběma ušila podle návodu kukly. Když jdeme ke včelám, vypadáme jako šermíři, kteří nastupují k souboji.

„Hlavně se jich nesmíš bát“, poradil mi tatínek. „Poněvadž včely ucítí z potu pach toho strachu a bodnou tě.“

Když odklopil víko úlu a vytáhl rámeček, to byl hukot! Stovky včel se vyrojily a začaly dorážet na naše kukly a mně lezly přímo před očima po té síťce proti mouchám, kterou nám tam maminka přišila, takže jsem viděl zblízka ty jejich zadečky s připravenýma žihadlama. Cítil jsem, jak se hrůzou potím na čele, a tím jim prozrazuju, že mám strach.

„Hlavně se nesmíš bát!“ opakoval tatínek, celý obalený včelami. A když chtěl husím křídlem smést hrozen včel do úlu, najednou rámeček upustil a rukama ve včelařských rukavicích se popadl pod břichem.

„To mi scházelo!“ vykřikl a prchal od včel do stodoly.

Utekl jsem za ním. Na mlatě si tatínek spustil kalhoty a spočítal, že dostal tři až čtyři žihadla přímo do rozkroku.

„Jsme holt začátečníci,“ řekl a druhý den musel k doktorovi.

Když se vrátil s masí, vyprávěl mamince a tetě Ludmile, že se doktor Baudyš i jeho sestřička velice smáli, když jim v ordinaci hlásil: „Svědění odstranit, velikost ponechat.“

Tomu jsem nerozuměl, ale smál jsem se také.

Holubi

Tatínkovy nesmírně šikovné ruce vyrobily podle Rádce z Předmostí tak krásný holubník, že být holub, hned bych se tam nastěhoval. Pro začátek máme dva.

Dal nám je kovář Moravec. Jsou úplně bílí. Navrhl jsem, že se budou jmenovat Petr a Petruška.

„Přísou, že musíme před holubníkem udělat klec, aby si tu zvykli,“ řekl tatínek. A měl pravdu. Celých deset dní seděli Petr s Petruškou za drátěným pletivem a smutně koukali malýma očkami z toho vězení po nebi, kam by se rádi rozletěli.

A pak přišel ten napínavý desátý den. Tatínek vylezl po žebříku nahoru a řekl: „To jsem zvědav, jestli Rádce nekecá. Jestli nám frnkou, tak má o jednoho odběratele míň.“ A to pletivo odundal.

Holubi nejdřív nic. Vylezli z holubníku a seděli, jako by si vůbec nevšimli, že mají svobodu. Ani když jsme tleskali, abychom je vyplašili. A pak přeletělo nízko nad střechou hejno vrabců. Frrrr! To zabralo. Jo takhle! řekli si naši dva běláskové holubí řečí a chvíli jen tak přešlapovali a ujišťovali se, že mají taky křídla. Nejdřív se odrazil Petr a hned potom Petruška. Dvakrát zakroužili nad dvorkem, bylo

krásně slyšet svist toho jejich letu, a pak nám zmizeli za hřebenem střechy a byli fuč.

Nastalo dlouhé ticho. Tatínek si zapálil cigaretu a nervózně sledoval vteřinovou ručičku na svých hodinkách. Tříkrát oběhla kolem dokola – a holubi nikde.

„Rádce z Předmostí!“ uplivil si tatínek. „Rádce z prdele je to.“

To jsem poznal, že je opravdu nešťastný.

Hlavně nebrečet, umiňoval jsem si a silně jsem držel oba palce, aby se nám Petr s Petruškou vrátili.

A pomohlo to! Nejdřív se po dvorku mihly jejich stíny, usadily se na holubníku a pak k nim naši holoubkové přisedli.

„Júúú!!!“ objal jsem tatínka plný veliké radosti. „Trefili domů!“

Pravda o požáru

Z jedné strany se o hřbitovní zeď opírá pomník s nápisem Jaroslav Holoubek, úředník spořitelny, a z druhé naše králíkárna. Tak se stalo, že jsem při krmení samice a jejích šesti krásných ušáček s červenýma očima vyslechl tento důležitý rozhovor hrobníka Kudrny s vdovou Holoubkovou.

Kudrna: Tak jste koupila nověj věneček, koukám.

Holoubková: No jo. Dyť bylo načase.

Kudrna: Je pěkněj. Jsou lidi, který se vo ty hroby vůbec nestaraj.

Holoubková: To mi povídejte. Jo, tuhle jsem myslela, že hóří. A vo ni to byly starý věnce u márnice.

Kudrna: No jo. Už jsem to musel podpálit. Jinak by to nebylo kam dávat.

To se ví, že jsem ihned přestal hladit králíčky a vyrazil za klukama.

Povýšení

Sedíme na schodech před transformátorem. Jen Satík stojí.

„Máš z pekla štěstí,“ říká mu Ota vážným hlasem, „že tady Eda,

kterýho tímto povyšuju na desátníka, tajně vyslech hrobníkovo přiznání. Že měl uši na štopkách. Jinak bylo každému jasný, žes to podpálil ty.“

Satík se sklopenou hlavou přikyvuje, jako že si je toho štěstí vědom. „Ale my taky máme z pekla štěstí, Oto, že to Eda vyslech, jinak bysme Satíkovi do smrti křivdili,“ připomene ze svého vozíku Vlastík, čímž mi promluví z duše. Ota je sice chytrý, ale ukazuje se, že proti Vlastíkovi zase tak moc chytrý není.

„Všichni, jak jsme tady, můžeme mluvit o štěstí,“ opraví se Ota, „že to podpálil hrobník a že teda rušíme tvoje doživotní vyloučení z naší party.“ Po těch slovech podá Satíkovi ruku a my ostatní taky. Já jsem byl rád, že to tak dopadlo a že jsem desátník, a tak jsem při podání ruky řekl:

„Vítám tě mezi nás, klukovníku.“

„Do doupěte už teda můžu?“ zeptal se Satík, když cítil ve vzduchu to usmíření.

„Nemůžeš!“ vrátil ho nadporučík Prcek zpátky na zem. „To bylo za pochodování s Němcema a to ti nikdo nevodpáře!“

„Do doupěte nesmíš, ale jelikož žádný nemáme, tak je ten trest na prd,“ ukončil to náš generál.

„Stačí pár slušnejch pohřbů a doupě bude,“ zadoufal Prcek.

„Ale musej bejt vopraudu slušný, ne pár kytek a jeden umrněnej věnec,“ začal Ota míchat karty.

„Říkal pan farář, že v neděli bude bohatej pohřeb,“ vynesl ministrant Satík dobrou zprávu. „Sedlák nákej z Cholenic. Má tři syny. A byl velitelem hasičů.“

„No prosím,“ ocenil to Ota. „Hasiči věnec, syni každej po jednom, vono se to sejde. Mám červený.“ A zahájil hru.

Holubička

Z našich holubů jsem se dlouho neradoval. Už máme jenom jednoho, a to Petrušku. Tatínek je toho názoru, že druhý se zaletěl. Že si asi

našel jinou holubici a zůstal u ní. Mně se to nezdá. Když spolu sedávali na komíně a tulili se k sobě, každý musel poznat, že se mají rádi. Strejda Havelka si myslí, že Petra sežrala kočka nebo kuna. Ale naše kočka to nebyla, to by tu někde zůstalo peří. Nejvíc je to líto mně a mamince. Ona si někdy zpívala písničku „Letěla bělounká holubička, potkala božího andělíčka“ a vždycky při tom měla tak smutný hlas, že jsem říkal: nezpívej to.

Každý den teď sedá naše bílá holubička na komíně sama a pořád čeká.

„Děvenko moje zlatá, opuštěná, jak je mi tě líto,“ řekla maminka. A ještě řekla: „Tady vidíš, že zvířata mají kolikrát větší cit než lidi.“

Kamna

Přes léto v ložnici netopíme, ale teď už jsou večery chladnější, a tak maminka vyhrabala z kamen starý popel, že si trochu zavlažíme. A při tom vyhrabávání povídá: „Fanouši, podívej se do té trubky, mně se zdá, že tam něco šustí. Jestli tam není myš nebo nedejbože němkyň.“ Já jsem věděl, že němkyň se tady na venkově říká krysám, a tak se mi rozbušilo srdce.

„Kde by se tam vzala myš, prosím tě,“ zakroutil tatínek hlavou, ale pro jistotu ji přiložil k trubce. Já jsem k ní taky dal ucho a opravdu tam něco zašustilo.

„To jsem blázen,“ vytáhl tatínek hřebík z dírky, aby tu rouru odpojil od kamen, a pak do ní vstrčil ruku. A jak ji tam zasunul, hned se lekl a ucukl.

„Něco tam je.“

To šustění v trubce zesílilo a vyvalila se troška sazí.

„Rukavici!“ přikázal tatínek a já jsem mu ji z uhláku podal.

„Ať tě to nekousne, Fanouši,“ strachovala se maminka.

Ale tatínek si rukavici navlékl a nebojácně v trubce zalovil.

„Není to krysa. Je to pták,“ zašeptal a my jsme koukali, jak pomalu vytahuje z roury černého ptáka.

„Vrána!“ zavolal jsem.

„Starou belu vrána,“ zasmál se tatínek. „Černej Petr je to!“

Neumíte si představit, jak jsem se zaradoval. Protože bylo jasné vidět, že náš ztracený bílý holoubek je nejen černý, ale živý! Měl otevřený zobák a zhluboka dýchal.

„Vodu! Honem vodu. Víte, jakou musí mít žízeň?“ nabádala nás maminka dojatým hlasem a hned vzala Petříka do rukou a hladila ho.

Natočil jsem v kuchyni plný hrnek a přiložil mu ho k zobáčku.

Nejdřív nechtěl, ale když jsem mu ho ve vodě namočil, dal se do pití tak, jak ptáci pijou. Jako když kloktají. Namočil zobák, zaklonit hlavíčku a spolknout. A znovu. Nemělo to konce. Pak se otřepal a podíval se po nás, jako by se vrátil ke svým.

„Víte, jak dlouho se tam chudáček trápil?“ řekla maminka a pohladila ho prstem po čele.

A potom byla legrace. Maminka vynesla černého holuba na dvorek a uvolnila dlaně. A sotva to udělala, Petr vystartoval tak prudce, že nás ohodil sazemi, a když zakroužil nad naším dvorkem, kam byste řekli, že zamířil? K Petrušce, která na něj tolik dní čekala. Ale ona ho chudáka nepoznala, protože byl černý. Vznese se polekaně do výšky a já na ni marně volal: „To je Petřík, ty hloupá! To je tvůj manžel!“

Teprve k večeru to ta naše holubička poznala a pustila ho k sobě do toho našeho krásného holubníku.

Vytáčení

Med vytáčíme v koupelně a jsme na to tři zpocení muži: já, tatínek a strejda Havelka. Na tu práci musí být horko, jinak není med tekutý. Větrat se nesmí taky proto, aby sem nenalítaly včely, které rozčileně dorážejí na okno a lezou po skle, protože se celé léto pachtily, aby měly med, a ne abychom jim ho vyfoukli.

Ale my jim ho stejně vyfoukneme. Podle návodu Rádce z Předmostí sestrojil tatínek medomet. Jako kulomet metá kule, tak medomet metá

med. Je to kovový sud, ve kterém je ukryt kolotoč. Do toho se opatrně vloží těžké plástve plné medu, a když se pomalu otáčí klikou, kolotoč se dá do pohybu a za chvíli slyšíte déšť. Ale neprší. To dělají kapky medu, jak dopadají na stěny medometu. Klikou nemůže točit nemehlo, ale pouze odborník. Tatínek říká, že k tomu mám nadání. Ale nevím, jestli to neříká proto, že ho točení nebaví. Vidličkou odlupuje z pláství víčka těch včelích komůrek a pleš má v tom vedru lesklou od potu. Strýc Havelka se svlékl do půl těla a hlídá, aby med vytékal žlábkem do sklenice od okurek, na které je sítko.

Mě bolí od točení ruce, ale vydržím to, protože se při práci dovídám zajímavé věci.

„Nebudeš tomu věřit, Edo, ale stačilo málo, a narodil jsem se v Rusku,“ povídá tatínek.

„Jak to?“ pustil jsem údivem kliku.

„Toč a poslouchej. Když měl tvůj dědeček před svatbou, přišel mu dopis od bratrance, kterej byl někde u Moskvy ředitelem lihovaru, že má pro něj dobrý místo. A hned mu poslal peníze na cestu. Babičce se tam nechtělo, ale známe dědu, co je to za paličáka. Tak uspořádali velkou hostinu na rozloučenou s vlastí. Ta hostina trvala dva dny a skončila tím, že ty peníze na cestu propili.“

Strýc Venouš si olízl prst od medu a zasmál se svým řezavým smíchem.

„Děda když slavil, tak pořádně,“ vzdychl tatínek.

Točím klikou, poslouchám medový déšť a jsem rád, že dědeček slavil pořádně, protože jinak by si můj tatínek našel v Rusku jinou maminku, a to bych nechtěl.

Kampaň

Když se blížil podzim, všichni říkali, že brzy začne kampaň. Nevěděl jsem, co to vlastně začne a co se od toho dá očekávat, ale teď už to vím. V našem městečku je jediná továrna, a to cukrovar. Ta továrna je celý rok mrtvá a zbytečná, ale jednoho dne obživne a z jejího vysokého

komína se vyvalí dým. Ten dým je jako nějaká vlajka, která znamená: začala kampaň.

Z cukrovaru se rozbíhají koleje úzkokolejné dráhy do všech stran k dalekým polím. Malé legrační lokomotivky ve dne v noci pískají a táhnou za sebou vagónky naložené zablácenou řepou cukrovkou.

A tu řepu my krademe.

„Krást se nemá, ale za války je jiná situace. My tím oslabujeme nepřítele,“ řekl mi tatínek, když mi vyrobil nástroj na kradení řepy. Je to dlouhý klacek, z jehož konce čouhá hřebík.

Na ten lup se musí za tmy. Naše parta leží v chladné trávě u té úzkokolejné trati. Ota dobře ví, proč číháme zrovna v těchto místech:

„Tady musí zastavit a počkat, až vyjede prázdněj vlak.“

„A co když nás někdo uvidí?“ zajektám zimou a taky strachy.

„Máš nohy, ne?“

„Jede!“ hlásí Satík.

Mašinka prosupí kolem nás. Svítit za války nesmí, a tak si nás strojvůdce vůbec nevšimne. A jak to Ota předpověděl, vláček zpomaluje, až zastaví. To je naše chvíle. Vstáváme z trávy a ve tmě se míhají naše zlodějské klacky jako chapadla. Švih!

Napíchnul jsem velkou bulvu, sotva ji unesu. Nadšeně si úlovek prohlížím.

„Do příkopu to hod!“ radí mi Prcek.

„A rychle, věčně tady stát nebude!“ postrčí mě Satík.

Mašinka zahouká a vláček se pohne. Povede se mi napíchnout ještě jednu řípu. Celkem tedy dvě. Ale dohromady toho máme dost, sotva to náš žebříňáček pojme.

Tlačíme ho temnou ulicí domů.

„Satíku, tobě vracím hodnotu klukovníka a Edu povyšuju na četaře, protože jste se osvědčili v boji,“ volá do skřípotu našeho povozu Ota.

A potom všichni s bidly na ramenou jako s puškami zpíváme:

„Zloději, zloději, ve dne v noci choděj,
ukradnou tě, Mařeno, jestli nemáš vařeno...“

A mně je dobře, protože jsem se osvědčil.

Sirob

Teta Ludmila naučila maminku, jak se dělá z řepy sirob. Nastrouhaná řepa se vaří tak dlouho, až zbude tmavohnědá hustá tekutina. Namáčíme si do ní chleba. Je to dobré. Už z toho důvodu, že nebýt mě, tak by to nebylo.

„Tati, ochutnej,“ nabízím otci.

„Tatínek na sladký není,“ řekne maminka.

„Jenom koštní,“ prosím.

Tatínek tedy ochutná.

„Nebejt mě, namlsalo by se německý vojsko,“ smáčím další kousek chleba do toho zlatavého medu z řípy.

„Vlasteneckýho zloděje máme,“ ocení tatínek mé zásluhy a mně je sladce na duši.

„Ale boty má jak prase, vlastenec!“ ukáže děda špičkou své protivné hole na moje botky.

Akce Cukr

Kdo neví, že včely se musí v zimě přikrmovat, tomu to prozradím. Musí se jim namíchat voda se spoustou cukru, aby neuhynuly. Jenže za války je cukr na přiděl, stejně jako mouka a chleba. Všechno je na potravinové listky.

Jestli jsem se bál při kradení řepy, nedá se to vůbec srovnat s obrovským strachem, který jsem měl, když mě vyslali krást cukr. Tatínek pracuje o kampani v cukrovaru. A taky Satíkův tatínek tam pracuje. A tím bylo umožněno, aby nás tam večer pustili, protože jim neseme večeři.

Na kradení cukru musíte mít za první odvalu a za druhé pumpky. Protože pumpky jsou kalhoty pro takovou věc přímo šité. Kromě toho mi maminka ušila dva plátěné pytlíky zadrhnuté provázkem. Před výpravou na lup mě teta s maminkou musely speciálně vystrojit.

Vlezu si do nohavic, pod koleny mi je sepnou, ale ještě je nechají spuštěné.

„Stůj rovně, ať máme správnou dýlku,“ šťouchne mě teta mezi lopatky a vyměřuje provázek, který vede od jednoho pytlíku u mého kolena přes krk ke druhému pytlíku. Jako když máte rukavice palčáky na šňůrce, abyste je neztratili.

„Bóže, ještě kluka zavřou,“ zaševelí babička od kamen, kde přebírá hrách.

„Nemějte strach, maminko, von se nedá,“ zakřičí teta.

Tyhle řeči by si ženský mohly odpustit, nedělají mi dobře.

Provázek má teď správnou délku. Pytlíky jsou v nohavicích a já si můžu vytáhnout pumpky k pasu a navléknout kšandy.

„Kluk se celej třese,“ zjistí maminka.

„Netřese!“ bouchne mě teta do zad. „Ten má pro strach uděláno, vid’!“

Přikývnu, ale že bych měl pro strach něco uděláno, to teda nemám.

Cukrovar

Cukrovar jede bez přestání ve dne v noci. Teď večer jsou jeho velká okna zatemněná, aby tu továrnu neobjevilo americké letectvo, ale tu a tam pronikají do tmy proužky světla a osvětlují chuchvalce bílé páry, kterou cukrovar vypouští z různých otvorů, škvír a komínků.

Vrátnici střeží německý voják s puškou přes rameno a s čepicí přes uši a český vrátný pan Melichárek.

„Umbrývečer, pane Melichárek!“ pozdraví Satík a otevře odřenou tašku, aby do ní mohl vrátný nahlídnout.

„Nazdar,“ řekne pan Melichárek a nakoukne i do mé tašky s večeří.

A jsme na nádvoří cukrovaru. Klukovník mě vede kolem hromad řepných řízků, ze kterých se kouří. V celém cukrovaru je většinou vůňosmrád. Některé pachy jsou na první čuch příjemné a říkáte si, hele, vůně, ale po druhém čuchu už byste to radši nedýchali. Mašinky pískají, že přivezly na vagónkách novou cukrovku. Koňské povozy

čekají ve frontě na teplé řepné řízky, kterými se krmí dobytek. Všude je bláto.

Železnými dveřmi vklouzneme dovnitř. Obalí nás teplo a světlo. Ve vyhrátém, sladkém vzduchu se ozývá hukot, sykot a nějaké pleskání a mlaskání. Brzo zjistím, že to dělají široké kožené řemeny, které vedou z jednoho velikého litinového kola na menší a to menší má vedle sebe další kola a z těch vedou zase jiné řemeny, a tím se všechno pohání.

Tatínek maže těm kolům a různým hejblatům ložiska velkou olejnicí. A když je ve skleněné nádobce s ryskami nízký sloupec, doplní olej z umaštěné konve. Chodíme po kovových schůdkách a lávkách, odkud je krásný rozhled na horké kotle s žebříčky a na pásy s lopatkami, které vysypávají zlatý cukr na špičaté hromady. Náš cukrovar nevyrábí bílý cukr, ale rezavě zlatý jako nějaký písek. U jedné cukrové hory se tatínek nenápadně rozhlídne a řekne:

„Tady.“

A já vím, že přišla moje chvíle. Tatínek odejde a nechá mě tam samotného. Srdce se mi rozbuší. Slyším svou malou dušičku, jak nařiká: Co to po mně chcete, lidi? Já přece nejsem žádný hrdina. Co to na mě nakládáte za úkoly? Ale pak uvidím, že mě tatínek sleduje z lávky. Hlavou udělá posunek, který znamená: Tak co?

Roztřesenýma rukama si rozepnu kalhoty a vytáhnu z nohavice první pytlík. Skrčím se na bobek a po hrstičkách ho plním cukrem. Je teplý a hrubý. Velké krystalky se lesknou. Líznu si. Má nezvyklou, ale docela dobrou chuť. První pytlík je plný. Pohlédnu vzhůru. Tatínek přikývne. Dobře to dělám. Potí se mi nos. To bude z toho horka tady. Jdou sem nějaké nohy v holínách. Ztuhnu. Ale nohy mě klidně minou. Naplním tedy druhý pytlík a spustím ho do nohavice. Teď můžu kalhoty zapnout. Do krku se mi zařízne provázek na znamení, že jsem dobře naložený. Tatínek sestupuje po schůdkách a vrací mi tašku.

„Tak co, dobrý?“ poplácá mě.

„Dobrá,“ usměju se.

„Tak jdi.“

Jdu a při každém kroku se mi dole u kolen převaluje ten náklad. Musím jít jakoby nic, říkám si. A moje malá dušička do toho: Ještě nemáš vyhráno, kamaráde.

Na vrátnici tě čeká šacování.

U železných dveří už čeká Satík.

„Máš?“ ptá se vesele.

„Mám,“ zašeptám a vykročíme přes nádvoří k vrátnici.

Němec si zapaluje cigaretu a uchechtne se:

„Ä, unsere Knaben!“

Pan Melichárek nakoukne do našich prázdných tašek a pak se postaví před Satíka a přejede mu oběma rukama po těle odshora dolů. Panebože, to mám strach! Vrátný se teď postavil proti mně a podíval se mi s takovým divným úsměvem přímo do očí. Pak cítím jeho ruce, jak šmátrají níž a níž a blíží se ke kolenům. Dál už ne! prosím pámbíčka. A Melichárek ho poslechne. Fuj tajbl!

Od vrátnice jdeme chvíli jakoby nic. A pak teprve si poskočíme úlevou.

Nedupej

„Tak ukaž, ty náš dobrodruhu,“ rozepíná mi maminka pumpky v pase.

Teta Ludmila je taky zvědavá a sahá na nohavice, jestli jsou plné. A přitom odhalí něco pro mě velmi potupného. Nabere do nosu vzduch a řekne:

„Tady něco... jakoby...“

„Smrdí, že jo?“ potvrdí to maminka a nahlédne mi do trenýrek.

„Šacoval mě odshora dolů,“ vysvětluju jim. „Ještě kousek a byl by to nahmát!“

„Melichárek?“ směje se teta. „Ale toho ses nemusel bát. Ten ví, že pronášíte.“

„Tak proč jste mi to neřekly?“ dupnu vztekle nohou a nabírám do pláče.

„Nedupej, Edo, ať nám to nespadne dolů,“ tiší mě maminka a loví v nohavici pytlík s cukrem.

„Je to dobrý,“ potězkává teta Ludmila můj lup, který není ani v nejmenším znehodnocen. „To máš skoro kilo, holka. Tak on se nám chudák posral...“

Rodinné album

S maminkou si někdy listujeme v knize, která se jmenuje album. Listy jsou z černého tvrdšího papíru a na nich jsou fotografie zastrkané do průhledných růžků.

Dva listy zabírají fotky z pohřbu mého bratra. Jak leží pečlivě učešaný na pěšinku v otevřené rakvičce, jako by klidně spal. Je vidět, kolik bylo v krematoriu hostů v černých šatech a kolik věnců a kytic přinesli. Ty stránky nemám rád, protože maminka hned sahá do kapsy zástěry pro kapesník.

Líbí se mi svatební fotografie, na které má tatínek ještě vlasy a maminka je krásná jako z filmu. Taky je tam tatínek s dědou, jak každý drží za ohlávku jednoho koně. Jsou zapřažení do žebříňáku před stodolou. Ale ta stodola je dvakrát větší než teď. Maminka říká, že děda měl velké hospodářství, ale půlka se musela prodat. Je teď od naší půlky oddělena cihlovou zdí, za kterou bydlí panímáma Pazdírková.

„Proč už nemáme koně?“ ptám se.

„Koně se taky museli prodat.“

„Ale proč? Já bych je uměl řídit.“

„To je dlouhá historie,“ vzdychne maminka.

V albu je také fotografie všech tatínkových sester a bratrů. Dohromady je jich devět. Proto mám tolik strýců a tet, že se v nich nevyznám. Jedna osoba má tvář začerněnou tuší. Místo obličeje má černou kaňku.

„Kdo to je?“ ptám se.

„To je Vlk.“

Setkání

Když jde dítě samo krajinou a potká dospělého, to bych rád věděl, jak byste to chtěli udělat, abyste ho nepozdravili.

Jdu po silnici, kopu před sebou kamínek, čili koukám se víc na zem než dopředu, a najednou proti mně Vlk, kterého mám přísně zakázáno zdravít, protože škrtil babičku. U huby drží uslintanou krávu a někam ji vede. Nedalo se nikam uhnout ani zalézt. Krev ve mně ztuhla. Vlk je blíž a blíž. Slyším dědečkův hlas: Toho nezdrav a nikdy s ním nemluv. Vlk a já jsme už na pár kroků od sebe. A dědeček se mi připomene ještě hrozivějším hlasem: Toho nezdrav a nikdy s ním nemluv.

Něco mi zvedne hlavu, asi zvědavost, protože jsem nikdy Vlka neviděl takhle zblízka, a zahlídnou Vlkovy oči. Jsou stejně vodově modré, jako má babička.

Už jsem skoro otvíral pusu, abych zbaběle pozdravil, ale vtom do toho kráva: „Búúú!“

To mě zachránilo. Minul jsem Vlka a nepozdravil. Dokázal jsem to, ale jsem z toho celý rozrušený.

Oráč

Ale brzy se mi nálada zlepší, protože se skokem přes příkop ocitám v oraništi, které způsobuje můj milovaný přítel pan Klička. On a moji milovaní koně liščí barvy orají. Za nimi se bělá hejno racků, kteří se obratnými nálety spouštějí k černým hroudám a vyzobávají žízaly a hnusné, tlusté bílé larvy. Doběhnu k nim. Pan Klička na mě mrkne a půjčí mi opratě. Já jdu po nezoraném poli a on kráčí brázdou, opřen o dvě rukojeti pluhu. Pluh krájí půdu a obrací ji lesklými, jakoby mastnými plochami k nebi. Ze zpocených koní jde teplý pach, který je mi příjemný.

Na souvrati je necháme odpočinout. Jdu k jejich hlavám a hladím je. „Koničkové,“ šeptám jim a unavení koně na mě vyfukují z nozder páru.

Pan Klička si zády ke mně rozepíná poklopec a přitom si přerušovaně pohvizduje. To je ale proud, říkám si, když slyším ten jeho mocný cákot, jako když pustíte vodovodní kohoutek naplno. Pak se ale dovtipím, že to pohvizdování bylo určeno kobylám, aby se taky vyčůraly, a že jedna z nich pouští do brázdy proud moči tlustý jako lano.

„To prej nejsou vaše koně, pane Klička,“ zeptám se.

„Ne. Jsou zeťovo. Bartošovo. Já už jsem na vejminku, hošíčku,“ odpoví pan Klička a vysmrká se do prstů. Těmi prsty pak mrskne a jeho rýma se namotá na stébla trávy. To je šikovné. Ani nemusí mít kapesník. Zkusím to taky, ale nejde mi to. Nudle mi zůstanou na prstech.

Dáme se zase do orání. Rackové, kteří kroužili ve výšce, se snesou k nám.

Ve škole

Naše paní učitelka Fetrová není jako pražská. Od ní bych ani pusu nechtěl. Je kostnatá a nemá žádná prsa a žádné rty.

„Z tebe bude asi doktor,“ říká mi, když stojí nade mnou a kouká, jak píšu.

„Po nich to taky nikdo nepřečte.“

Celá třída se tomu směje.

A pak k nám promluví tak divně, že člověk úplně neví, jak to myslí:

„Děti, mám pro vás důležitou zprávu. Německá armáda, jak asi víte, ustupuje před nepřítelem. Chválabohu... Ale není to ustupování, že by to byl přímo úprk. To ještě ne. Ona, jak říkají v rádiu, ustupuje do předem připravených pozic. Tam se chvíli brání a pak zase ustupuje do dalších předem připravených pozic. Takže se to k nám blíží. A má čím dál tím víc mrtvých a raněných. Těch raněných je, děti, tolik, že už je není kam dávat. A proto udělají z naší školy vojenský lazaret.“

„Paní učitelko, co je lazaret?“ chce vědět klukovník Satík.

„Lazar, děti, je nemocný člověk. Takže místo vás budou v naší škole němečtí lazaři.“

„A kde budeme my?“ zeptám se.

„My se, děti, budeme muset přestěhovat do staré školy, kamž se nevejdeme, a proto budeme muset mít střídavé vyučování. To znamená, že některé třídy budou mít školu dopoledne a jiné odpoledne.“

„A to bude nafurt, ten lazaret?“

„To nebude navždycky, Edo, jednou se zase vrátíte do této své třídy a já doufám, že to bude brzo.“ Paní učitelka stiskne své bezmasé rtíky do obloučku a obrátí se k nám zády. Když se pak otočí zpátky, řekne suše:

„Takhle to vyřídíte doma rodičům.“

Rolníčky

To napadlo sněhu! Sníh je na venkově lepší než v Praze. V Praze je na něm hned druhý den škráloup od sazí. Dvůr Bartošova statku, kde je pan Klička na výminku, je pod bílou duchnou.

Vyvádíme z maštale koně. Jednoho vede pan Klička a druhého já.

„To koukáš, co je sněhu, co?“ říkám své kobyle a ona, jak teď v zimě dlouho stála v šeru stáje, je z toho bíla celá nadšená a diví se, do čeho se to její kopyta zabořují.

Umím i zapřahat. Do saní se zapřahá, jak vidím, stejně jako do vozu. Když za koňským zadkem připevním postraňky k vahám, přeždu k hlavě a upoutám kobylku řetízkem k voji. Pan Klička setře hadrem z kozlíku prach a plevy a dá na něj deku. Saně nejsou ještě na sněhu, ale na holém mlatě stodoly. Usadíme se na kozlík a zabalíme si nohy do deky.

„Vijo!“ pobídne pan Klička koně a pro ně je úplná hračka vytáhnout nás ze stodoly ven, i když to drhne a skřípe. A jsme na sněhu. Otočím se a vidím, že zanecháváme černou stopu a pak rezavou stopu, potom té rzi ubývá a už jsou za námi dvě čistě bílé koleje. Koně se sami dají do klusu.

„Je potřeba je projet, aby se jim přes zimu nezkrátily žíly,“ volá na mě pan Klička, jak je zvyklý překřikovat rachot vozu. Ale tady nemusí

nic překřikovat, protože saně jedou úplně tiše. Při jízdě na saních je nejkrásnější právě to ticho. Podkovy neslyšíte, saně neslyšíte, jen koňské postroje povrzávají a koně si sem tam radostně odfrknou.

„Ahójí!“ volají na nás Satík s Otou a s Vlastíkem.

„Pane Klička, svezeme je!“ prosím.

On přitáhne opratě a kluci ještě za jízdy naskočí a rozvalí se vzadu na místech pro panstvo. Vlastíka vzít nemůžeme, tak mu aspoň máváme. Přeju si, aby mi pan Klička půjčil opratě, protože to bych u kamarádů stoupl v ceně.

Podívám se na něj a on to pozná a předá mi je.

Jsem šťastný a koně taky. To se jim často nestává, aby si vyjeli jen tak pro radost, pořád jen pracujou. A proto se z toho výletu tak těší, proto tak lehce běží a zvedají hlavy a otřásají se. Z nozder jim proudí pára jako z lokomotivy.

Daleko za městečkem zastavujeme a pan Klička sáhne pod kozlík do takové dřevěné schránky, něco z ní vyndá a nese to dopředu a zavěsí to levé neboli podsední kobyle na chomout a potom i pravé, které my kočí říkáme náruční. Rolničky!

Zpátky si kobylky zvoní do kroku, jak jsem to slyšel v jedné pohádce, co vysílali v rozhlase.

Vojenská návštěva

Když vjíždíme na dvůr k Bartošům, vidíme, že mají návštěvu. Pan Bartoš vyšel z maštale s německým důstojníkem. Ukazuje dovnitř a Němec přikyvuje. Pak ukazuje na pana Kličku a Němec zase přikyvuje. To je nám divné. Pak si podají ruce a Němec odejde.

„Ustájí nám tady svýho koně. Budete s ním jezdit,“ řekne pan Bartoš.

„Já?“ zeptá se pan Klička.

„Jo,“ řekne Bartoš.

Pan Klička se vysmrká do prstů a odhodí to do sněhu.

Peří

Jako dítě z města jsem vůbec nevěděl, jak vznikají peřiny. V té místnosti, co má teta Ludmila mandl, se zatopí, a kdo má ruce, ten dere husí peří. Jen dědeček chybí. Říká, že taková práce není pro chlapa. A kromě toho je na odpočinku. Protože draní je nimračka a trvalo by nemožně dlouho, pozvou se k tomu i posily ze sousedství. Sedí se kolem stolu a každý dráč prsty sdrhává z husích brk ty jemné praporky a dává je před sebe na hromádku. Nesmí se u toho kýchat ani kašlat, funět nebo se smát, jinak se ty kupičky hebkého peří vynesou ke stropu. Proto se při té práci vypravují hlavně tiché a vážné příhody, a to mě baví. Říkají, že mi draní jde jako psovi pastva, a tak se stočím s naší kočkou do starého plyšového křesla, ve kterém odpočívají tlustoši, když jim babička vysaje krev, a se zavřenýma očima poslouchám. Oni si myslí, že spím, ale já nespím.

Naši rodině přišla na pomoc panímáma Pazdírková odvedle a stará paní Kličková odnaproti. Posadily se vedle sebe a byly jako dvojčata. To je tím, že tady na venkově chodí všechny staré ženy v šátku a z obličeje jim vidíte jen nos a vrásky.

„Všechno zavinil ten Karban,“ povídá paní Kličková.

Myslel jsem, že mluví o panu Karbanovi, který má lakýrnictví, ale pak se ukázalo, že myslí karty.

„Byl tím posedlej,“ zaševelila moje babička. „Na kolenou jsem ho prosila, aby toho nechal, ale marná řeč. Bylo to jako nemoc. Každý večer do hospody.“

„A to jste, babičko, nevěděla, že už všechno prohrál a pučuje si?“ slyšel jsem maminčin hlas.

„Jak jsem to, děvenko, mohla vědět?“

„To nikdo nemoh tušit,“ řekla teta Ludmila.

„Byli takoví, co to tušili,“ špitla tiše panímáma Pazdírková.

„Jestli myslíte Vlka, panímámo, tak toho laskavě vynechte!“ okřikla ji teta Ludmila tak silně, až jsem otevřel oči a zahlédl, jak se z její hromádky vyneslo chmýří.